

KATE CHOPIN ASARLARIDA KUNDALIK HAYOT TASVIRI VA PSIXOLOGIK CHUQURLIK

Ibodullayeva Zilola Jamshid Qizi
O'zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti
Tayanch Doktoranti

Email: zilolaibodullayeva2@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.19946338>

Annotatsiya: Mazkur maqolada XIX asr oxiri Amerika adabiyotining muhim vakili Kate Chopin nasrida kundalik hayot tasviri va psixologik chuqurlik masalasi o'rganiladi. Tadqiqot obyekti sifatida adibaning *The Awakening* romani hamda "*The Story of an Hour*", "*A Pair of Silk Stockings*", "*Désirée's Baby*" va "*The Storm*" hikoyalari tanlandi. Tahlilda uy, xona, deraza, kiyim-kechak, pul, xarid jarayoni, dengiz, bo'ron va oilaviy munosabatlar kabi maishiy detallar qahramon ruhiyatini ochuvchi poetik vosita sifatida talqin qilinadi. Maqolada yaqin o'qish, tarixiy-kontekstual yondashuv va psixologik talqin metodlariga tayangan holda Chopin kundalik hayotni oddiy tasviriy fon darajasida emas, balki ayol shaxsiyatining ichki ziddiyatlari, erkinlik ehtiyoji va ijtimoiy me'yorlar bilan to'qnashuvini ko'rsatadigan badiiy makon sifatida yaratishi asoslanadi.

Kalit so'zlar: Kate Chopin, kundalik hayot, psixologik realizm, ayol obrazi, ichki konflikt, nikoh, onalik, erkinlik, Amerika adabiyoti.

Kirish

Kate Chopin Amerika adabiyotida ayol ruhiyati, nikoh, onalik va shaxsiy erkinlik masalalarini nozik psixologik kuzatishlar orqali yoritgan adibalardan biridir. Britannica ma'lumotlariga ko'ra, Chopin 1850-yil 8-fevralda St. Louisda tug'ilgan, 1904-yil 22-avgustda vafot etgan; uning ijodi New Orleans madaniy muhiti, lokal kolorit va ayol erkinligi haqidagi muammolar bilan bog'liq holda baholanadi [4]. Kate Chopin International Society esa adibaning ikki roman muallifi ekani, *The Awakening* va hikoyalari keyinchalik turli tillarga tarjima qilinganini qayd etadi [6].

Mavzuning dolzarbligi shundaki, Chopin asarlarida kundalik hayotga oid oddiy voqeliklar – uy ishlari, xarid, oilaviy suhbat, bola parvarishi, kiyinish, yolg'iz qolish yoki tabiat manzarasini idrok etish – qahramonlarning ruhiy holatini chuqur ochishga xizmat qiladi. Adiba tasvirida maishiy detallar faqat realistik muhit yaratish vositasi emas; ular ijtimoiy bosim, ichki norozilik, erkinlik istagi va shaxsiy o'zlikni anglash jarayonining belgilariga aylanadi.

Tadqiqotning maqsadi Chopin prozasida kundalik hayot detallarining psixologik chuqurlik yaratishdagi vazifasini aniqlashdan iborat. Ushbu maqsadni amalga oshirish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: birinchidan, *The Awakening* romanida maishiy tartib va ichki uyg'onish aloqasini tahlil qilish; ikkinchidan, "*A Pair of Silk Stockings*" va "*The Story of an Hour*" hikoyalari oddiy makon va predmetlarning ruhiy ozodlik timsoliga aylanishini ko'rsatish; uchinchidan, "*Désirée's Baby*" va "*The Storm*" hikoyalari oilaviy muhit, ijtimoiy hukm hamda bostirilgan istak munosabatlarini yoritish.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolada asosiy metod sifatida yaqin o'qishdan foydalanildi. Bunda matndagi predmet, makon, ramz va syujet burilishlari qahramon ruhiyati bilan bog'liq holda talqin qilindi. Tarixiy-kontekstual yondashuv esa Chopin ijodining XIX asr oxiri Amerika jamiyati, nikoh me'yorlari va ayolga nisbatan ijtimoiy talablar doirasida shakllanganini hisobga olish imkonini berdi.

Psixologik talqin metodi orqali qahramonlarning tashqi harakati ortidagi ichki kechinmalar, ichki konflikt va o'zlikni anglash jarayoni yoritildi.

Birlamchi manbalar sifatida Chopinning *The Awakening and Selected Short Stories* elektron matni va Per Seyersted tahriridagi *The Complete Works of Kate Chopin* nashri asos qilib olindi [1; 2]. Ikkilamchi manbalar sifatida *The Cambridge Companion to Kate Chopin*, Emily Tothning *Unveiling Kate Chopin* va Bernard Kolosking *Kate Chopin: A Study of the Short Fiction* kabi akademik nashrlarga tayanildi [3; 10; 11]. Asarlarning yozilish va nashr sanalarini aniqlashda Kate Chopin International Society hamda Britannica ma'lumotlaridan foydalanildi [4–9].

Kundalik hayot detali va psixologik realizm

Chopin nasrida kundalik hayot tasviri voqelikni tashqi ko'rinishda aks ettirish bilan cheklanmaydi. Maishiy predmetlar, xonalar, kiyim-kechak, ovqatlanish, pul, transport, bolalar va oilaviy suhbatlar qahramonning ichki holatini anglatadigan badiiy belgilar sifatida ishlaydi. Shu jihatdan adiba realizm an'anasini davom ettirgan holda psixologik tahlilni kuchaytiradi: tashqi muhitning mayda detallari orqali qahramon ongidagi sezilmas siljishlar ko'rsatiladi.

The Awakening romanining boshlanishida qafasdagi to'tiqush, yozgi uy, gazeta o'qiyotgan janob Pontellier va oilaviy muhit tasvirlanadi. Bir qarashda bu sahna sokin maishiy manzara bo'lib tuyuladi. Biroq qafasdagi qush obrazi, oilaviy tartib va Edna Pontellierning ichki cheklanganlik holati o'rtasida ramziy bog'liqlik yuzaga keladi [1]. Demak, Chopin maishiy muhitni psixologik konfliktning yashirin boshlanish nuqtasiga aylantiradi.

Bunday yondashuv adiba ijodida ayol obrazini biryoqlama tasvirlashdan qochish imkonini beradi. Chopin qahramonlari faqat "ona", "xotin" yoki "beva" sifatida emas, balki istak, qo'rquv, yolg'izlik, mas'uliyat va erkinlik ehtiyoji o'rtasida yashovchi murakkab shaxslar sifatida gavdalanadi. Maishiy detal ana shu murakkablikni ko'rsatadigan eng muhim poetik vositadir.

The Awakening romanida maishiy tartib va ichki uyg'onish

The Awakening romani Chopin ijodidagi eng muhim asarlardan biri bo'lib, unda Edna Pontellierning nikoh, onalik, sevgi, san'at va shaxsiy mustaqillik haqidagi ichki izlanishlari tasvirlanadi. Britannica ma'lumotiga ko'ra, roman 1897-yilda yozila boshlangan, 1898-yil 21-yanvarda yakunlangan va 1899-yil 22-aprelda Herbert S. Stone & Company tomonidan Chikagoda nashr etilgan [5]. O'z davrida romanning nikoh va ayol istagi haqidagi tasviri ko'plab tanqidlarga sabab bo'lgan [5; 6].

Edna dastlab ijtimoiy jihatdan barqaror ko'rinadigan oilaviy hayot ichida tasvirlanadi: u turmush qurgan, farzandli, jamiyat nazarida o'z vazifasini bajarishi lozim bo'lgan ayoldir. Ammo roman davomida aynan kundalik hayotning takroriy tartibi uning ichki uyg'onishiga zamin yaratadi. Erning nazorati, ona sifatidagi burch, mehmon kutish, bolalar haqida qayg'urish va ijtimoiy munosabatlar Edna uchun tashqi majburiyatlar tizimini tashkil etadi.

Grand Isle muhiti Ednaning ruhiy o'zgarishida muhim badiiy maydon vazifasini bajaradi. Dengiz, musiqa, suzish, sayr va yolg'izlik uning o'z tanasi va ruhiyati ustidan egalik hissini kuchaytiradi. Dengiz obrazi faqat tabiat manzarasi emas; u Ednaning ichki erkinlikka intilishi va ijtimoiy chegaralarni kesib o'tish istagini anglatadi. Shu sababli romanda psixologik chuqurlik keskin tashqi voqea orqali emas, balki qahramonning oddiy muhitni yangicha sezishi orqali yuzaga chiqadi.

Ednaning o'z vaqtini o'zi boshqarishi, rasm chizishga intilishi, yolg'iz qolish ehtiyoji va uy makoniga munosabatining o'zgarishi uning ichki "men"ini izlash jarayonini ifodalaydi. Shu ma'noda *The Awakening*da kundalik hayot ayolning ruhiy uyg'onishi va jamiyat me'yorlari bilan to'qnashuvini namoyon qiladigan markaziy estetik maydonga aylanadi.

“A Pair of Silk Stockings”: iste'mol, ayollik va vaqtinchalik erkinlik

“*A Pair of Silk Stockings*” hikoyasida kundalik hayotning eng oddiy ko'rinishlaridan biri – xarid qilish jarayoni – qahramon psixologiyasini ochuvchi asosiy vaziyatga aylanadi. Kate Chopin International Society ma'lumotiga ko'ra, hikoya 1896-yil aprel oyida yozilgan va 1897-yil 16-sentabrda *Vogue* jurnalida nashr etilgan [8]. Hikoyaning markazida Mrs. Sommersning kutilmaganda o'n besh dollarga ega bo'lishi turadi.

Dastlab qahramon bu pulni bolalarining kiyimi, poyabzali va boshqa zarur ehtiyojlariga sarflashni rejalashtiradi. Bu holat ona mas'uliyati, oilaviy iqtisodiy cheklov va o'zini unutilishga majbur bo'lgan ayol tajribasini ko'rsatadi. Biroq do'konda ipak paypoqqa tegishi bilan uning ichki holatida sezilarli siljish yuz beradi. Ipak paypoq, qo'lqop, restoran, jurnal va teatr Mrs. Sommers uchun oddiy iste'mol predmetlari bo'lib qolmaydi; ular uzoq vaqt bostirilgan shaxsiy istak va o'zini alohida shaxs sifatida his etish ehtiyojini uyg'otadi.

Hikoyaning badiiy kuchi shundaki, Chopin qahramonni ochiq isyonchi sifatida tasvirlamaydi. Mrs. Sommers faqat bir necha soat davomida o'ziga tegishli bo'lgan hayotni sinab ko'radi. Shu qisqa tajriba orqali uning ichki ehtiyojlari va kundalik majburiyatlari o'rtasidagi tafovut ochiladi. Ipak paypoq ramzi esa ayolning nafaqat tashqi nafislikka, balki ruhiy e'tirof va o'zligini his qilishga bo'lgan ehtiyojini bildiradi.

“The Story of an Hour”: vaqt, makon va erkinlik tajribasi

“*The Story of an Hour*” Chopinning qisqa hajmda chuqur psixologik holat yaratish mahoratini namoyon etadi. Kate Chopin International Society ma'lumotiga ko'ra, hikoya 1894-yil 19-aprelda yozilgan va 1894-yil 6-dekabrda *Vogue* jurnalida “*The Dream of an Hour*” nomi bilan chop etilgan [7]. Asarda Louise Mallardning eri vafot etgani haqidagi xabarni eshitgandan keyingi bir soatlik ruhiy kechinmalari tasvirlanadi.

Hikoyadagi asosiy makon juda tor: xona, kreslo, ochiq deraza va tashqi tabiat manzarasi. Ana shu cheklangan makon qahramon ongida yuz beradigan keskin o'zgarishni ifodalaydi. Louise dastlab qayg'u holatida ko'rinadi; biroq yolg'iz qolganida u o'z hayoti ustidan mustaqil egalik qilish imkoniyatini sezadi. Deraza obrazi bu yerda yangi hayot ehtimoli, tashqi dunyoga ochilish va ichki erkinlik timsoliga aylanadi.

Chopin psixologik chuqurlikni ikki qatlamli ziddiyat orqali yaratadi. Tashqi voqea – erning o'limi haqidagi xabar – ijtimoiy jihatdan qayg'u uyg'otishi kerak. Ichki voqea esa Louise ongida erkinlik tajribasining tug'ilishidir. Bu holat qahramonni axloqiy jihatdan soddalashtirib baholashga emas, balki nikoh institutida ayol shaxsiyatining qanchalik cheklanishi mumkinligini ko'rishga undaydi. Hikoya oxiridagi fojia ham shu sababli ikki ma'noli: tashqi tomondan kutilmagan o'lim, ichki tomondan esa endigina paydo bo'lgan ozodlik hissining barbod bo'lishidir.

“Désirée's Baby”: oilaviy kundalik hayot va ijtimoiy hukm

“*Désirée's Baby*” hikoyasida Chopin oilaviy baxt manzarasi orqali irq, nasl, patriarxal hokimiyat va ayolning ijtimoiy himoyasizligi masalalarini yoritadi. Hikoya boshida ona, bola,

oilaviy uy, xizmatkorlar va er-xotin munosabatlari tasvirlanadi. Tashqi jihatdan bu sahnalar kundalik oilaviy hayotning sokin ko'rinishi sifatida namoyon bo'ladi [1].

Biroq chaqaloqning tashqi qiyofasi atrofida paydo bo'lgan shubha oilaviy muhitni keskin o'zgartiradi. Armandning Désirée'ga munosabati sovuqlashadi, ona va bola ijtimoiy hukm qurboniga aylanadi. Bu yerda kundalik oilaviy makon irqiy va patriarxal zo'ravonlikning namoyon bo'lish joyiga aylanadi. Chopin dramatik ta'sirni balandparvoz nutq orqali emas, xonadagi bola, onaning iztirobi, erning hukmi va yakunda ochiladigan xat detali orqali kuchaytiradi.

Hikoyaning psixologik chuqurligi Désirée'ning o'zini erining bahosi orqali idrok etishga majbur bo'lishida ko'rinadi. Uning shaxsiy qadr-qimmatini mustaqil mezon bilan emas, erkak hukmi va irqiy ijtimoiy tartib bilan belgilanadi. Shu bois "*Désirée's Baby*"da kundalik hayot tasviri oilaviy tragediyani emas, balki jamiyatning chuqur adolatsiz tuzilmasini ochib beradi.

"The Storm": tabiat hodisasi va bostirilgan istak

"*The Storm*" hikoyasida kundalik hayot va tabiat hodisasi o'zaro uyg'unlashadi. Kate Chopin International Society ma'lumotiga ko'ra, hikoya 1898-yil 19-iyulda yozilgan, ammo adibaning hayotligida nashr qilinmagan; u ilk bor 1969-yilda *The Complete Works of Kate Chopin* tarkibida chop etilgan [9]. Ushbu faktning o'zi ham hikoyaning o'z davri axloqiy me'yorlari uchun bahsli bo'lganini ko'rsatadi.

Hikoyada do'kon, uy, yomg'ir, oilaviy kutish va bo'ron kabi oddiy voqealiklar qahramonlar ichki istaklarini yuzaga chiqaruvchi badiiy vositaga aylanadi. Bo'ron bir vaqtning o'zida tashqi tabiat hodisasi va ruhiy kuchlanish ramzidir. Calixta va Alcée o'rtasidagi uchrashuv tasodifiy kundalik sharoit – yomg'irdan panalash – orqali yuzaga keladi. Shu bilan birga, bu vaziyat jamiyat tomonidan yashirilgan ehtiros va ichki maylning ochilishiga sabab bo'ladi.

Chopin hikoya qahramonlarini to'g'ridan-to'g'ri axloqiy hukm ostiga olmaydi. Aksincha, inson ruhiyatining ijtimoiy me'yorlarga har doim ham sig'avermaydigan murakkab qatlamlarini ko'rsatadi. Bo'ron tinishi bilan tashqi hayot yana odatiy holatga qaytgandek ko'rinadi, biroq o'quvchi kundalik sokinlik ostida kuchli ichki oqimlar mavjudligini anglaydi.

Natijalar

Tahlil natijalari Chopin asarlarida kundalik hayot detali uch asosiy vazifani bajarishini ko'rsatadi. Birinchidan, u realistik muhit yaratadi: qahramonlar oddiy uy, xona, do'kon, restoran, dengiz bo'yi yoki oilaviy makon ichida harakat qiladi. Ikkinchidan, u psixologik indikator vazifasini bajaradi: predmet va makon qahramonning ichki holatini sezdiradi. Uchinchidan, kundalik detal ijtimoiy tanqid vositasiga aylanadi: nikoh, onalik, iqtisodiy qaramlik, irqiy hukm va patriarxal tartib oddiy maishiy sahnalarda ochiladi.

Chopin poetikasida psixologik chuqurlik ko'pincha favqulodda voqea orqali emas, balki odatiy muhitni boshqacha his etish orqali yuzaga keladi. Mrs. Sommers ipak paypoqni ushlaganida, Louise Mallard deraza yonida yolg'iz qolganda, Edna dengizni eshitganda, Désirée bolasiga qaraganda yoki Calixta bo'ron paytida uyda qolganida tashqi voqelik ichki kechinmaning ko'zgasiga aylanadi. Ana shu jihat Chopin ijodining badiiy o'ziga xosligini belgilaydi.

Xulosa

Kate Chopin asarlarida kundalik hayot tasviri va psixologik chuqurlik bir-birini to'ldiruvchi badiiy hodisalardir. Adiba maishiy muhitni shunchaki fon sifatida emas, balki

qahramonlarning ichki ziddiyatlarini ochuvchi murakkab poetik maydon sifatida yaratadi. Uy, xona, deraza, dengiz, kiyim, pul, xarid va bo‘ron kabi detallar ayol shaxsiyatining jamiyat me‘yorlari bilan to‘qnashuvi, o‘zlikni anglash jarayoni va erkinlikka intilishini ifodalaydi.

Chopinning badiiy yondashuvi katta ijtimoiy muammolarni oddiy kundalik sahnalar orqali ko‘rsatishida namoyon bo‘ladi. Uning qahramonlari jamiyat tomonidan belgilangan rollar – xotinlik, onalik, itoatkorlik, oilaviy sadoqat – ichida yashaydi, ammo aynan oddiy hayot lahzalarida o‘z ichki ehtiyojlarini anglay boshlaydi. Shu sababli Kate Chopin nasri Amerika adabiyotida ayol ruhiyatining murakkab qatlamlarini yoritgan muhim psixologik-realistik hodisa sifatida baholanishi mumkin.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Chopin, K. The Awakening and Selected Short Stories. Project Gutenberg, eBook #160. Release date: 1994; updated: 2021. URL: <https://www.gutenberg.org/files/160/160-h/160-h.htm>
2. Chopin, K. The Complete Works of Kate Chopin. Ed. Per Seyersted; foreword by Edmund Wilson. Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1969; single-volume paperback ed., 2006.
3. Beer, J. (ed.). The Cambridge Companion to Kate Chopin. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. DOI: 10.1017/CCOL9780521883443.
4. Encyclopaedia Britannica. “Kate Chopin.” URL: <https://www.britannica.com/biography/Kate-Chopin>
5. Encyclopaedia Britannica. “The Awakening.” URL: <https://www.britannica.com/topic/The-Awakening-novel-by-Chopin>
6. Kate Chopin International Society. “Biography: Kate Chopin, The Awakening, The Storm, Stories.” URL: <https://www.katechopin.org/biography/>
7. Kate Chopin International Society. “The Story of an Hour, Kate Chopin.” URL: <https://www.katechopin.org/the-story-of-an-hour/>
8. Kate Chopin International Society. “A Pair of Silk Stockings, Kate Chopin.” URL: <https://www.katechopin.org/a-pair-of-silk-stockings/>
9. Kate Chopin International Society. “The Storm, Kate Chopin.” URL: <https://www.katechopin.org/the-storm/>
10. Toth, E. Unveiling Kate Chopin. Jackson: University Press of Mississippi, 1999.
11. Koloski, B. Kate Chopin: A Study of the Short Fiction. New York: Twayne Publishers, 1996.